

Și chiar, iată, o fac, tot ca adaos la tehnica mea scriitoricească, ce a evoluat, s-a tot completat, de la simplul creion din clasele primare, la toc cu peniță și călimară, la toc rezervor cu peniță chinezească, „de aur”, la pixul simplificator întru maxim practicisim scriptural, la mașinile de scris – am avut câteva, astăzi – la calculatorul ce îți poate suplini 5 sau chiar zece Eckermann(i) – celebru secretar al lui Goethe. Și iată, acum, la drum, disponibilitatea de a utiliza aparatul de fotografiat (și) pe post de... blocnotes. Neavând un calculator la îndemână, ca să expun pe tot ecranul său cele înregistrate de camera foto, dau la maxim zoom-ul, putând lesne citi câte o frază-două ce încap, cu corpul mare de literă, pe ecranul compact. E o comunicare triplă, așa zice: blocnotesul – ecranul foto – și impresiile mele bineînțelese clare (le-am trăit alaltăieri, nu?), din care încerc să dau, succint, o relatare ușor afectivă din pe cât de realul, pe atât de... fantasmagoricul muzeu, ce-ți povestește multe începând cu paleoliticul (100.000 – 12 mii de ani î. Hr.), trecând prin cultura neolitică, calcolitică (mileniile VII-IV î. Hr.), venind spre epoca de bronz, pentru a se ajunge la ceea ce – spuneam – mă fascinase, mă mai interesează: Urartu (Regatul Van; sec. IX-VI î. Hr.), neoprindu-se aici, firește, ci mergând spre colecțiile elenistice și cele medievale (sec. IV-XV). E în toate (câte s-au păstrat... cine știe câte au dispărut...) o imagine relativ integrală și integrantă (cu vecinătățile, vaste) a istoriei și culturii armenesti din pre-istorie până în pre-zent. Iar ceea ce ziceam că este integrant, se referă la relațiile cultural-civilizatorii reciproce ale spațiilor armene cu Egiptul, Mitanii (statul slab organizat al hurienilor – în nordul Siriei și sud-estul Anatoliei de peste veacuri), Regatul Hitit, Asiria, Iran, Regatul Seleucid (unul dintre statele elenistice, succesoare ale imperiului creat de Alexandru Macedon), Roma și Imperiul Bizantin.

În muzeu se păstrează și fragmente mari din panourile pe care este cioplit numele împăratului Traian, știm noi care, – exact, cel ce ne-a *dez-dacizat*, romanizându-ne, se zice – dar se mai și contrazice, uneori, pentru că așa e în istorie: teză – antiteză – sinteză, chiar dacă aceasta din urmă întârzie sau, nu o singură dată, nu e deloc sigură... Din urmele romane – mai multe lacrimarii de care, de altfel, se află zeci, poate că sute în fondurile Muzeului de Istorie și Arheologie din Constanța: vase fine din sticlă colorată, mai ales albastră, în care matroanele își adunau roua ochilor, jelind după soții plecați în lungi campanii militare, pentru ca, la întoarcerea acestora, să le prezinte dovada dragostei și tânjirii lor de femei prinse în centura de castitate...

Iată și primele capodopere, s-ar putea spune: figurine și obiecte din epoca bronzului (începând cu sec. IV î. Hr.), considerate demne de trezoreria... material-spirituală a lumii. Din Urartu au ajuns până (sau au rămas) inscripții cuneiforme, printre care una din anul 782 î. Hr. ce atestă întemeierea cetății Erebuni de către regele Urartului Argisti I (*successor of Menua*, mai e scris în varianta englezească a explicației; inscripțiile rusești deja lipsesc din muzeu, totul fiind dat în armeană și engleză, uneori – rar – în franceză). <http://en.wikipedia.org/wiki/Menua> Statuete, picturi murale, ceramică pictată, arme și armuri cu ornamente aplicate cu minuțiozitate, exemplare – bineînțelese, unice și unicate – din aur, argint, os.

Unul (ba nu, sunt vreo trei) dintre exponate fascinează până la adevărat... culturo-șoc! – un car din lemn, cu roțile din alburn de arbori uriași – da, car din lemn, pe roți din lemn, păstrat încă din secolele XIV-XVI! Și ce măiestrit erau ele cioplite! – cu arcuiri-obezi pentru a fi acoperite cu coviltir. Acestea sunt cele mai vechi dovezi din istoria transportului în lume, căruțe și care de luptă (*wooden carts and chariots*), ce au și modele miniaturale din bronz, excavate lângă satul Lciașen, la 3 kilometri de orașul Sevan (unde avem să ajungem peste câteva zile), adică la cam 70 de kilometri de Erevan. Recunosc că acestea rămân în imaginara mea panoplie muzeistică dintotdeauna unele dintre cele mai

uimitoare și mult-vorbitoare expozate prin tăcerea lor de lemn roșcat-cărbuniu, din componente atât de meșterit articulate, dar, mai ales, – păstrate peste noian de vremuri. Nu, nu mă laud, ci vreau să ajung la un gest de înaltă considerație, zicând că eu, cel care, anul trecut, am intrat și am rămas ore în șir în vreo 30 de muzee pariziene, hălăduind, repetat, prin Luvrul uimirilor, aici, la Erevan, în Muzeul de Istorie, zic franțuzește: *Chapeau bas!*

Cum să mai scrii – plastic! – și cât să mai scrii despre ce urmează și tot urmează, fascinant, în acest muzeu?! – colecții numismatice din Milet, eleno-macedonene, seleucide, de la parți, romane, sasanide, bizantine, arabe, seljuce din aur, argint care circulau în Armenia. Tot aici – monedele locului, armenesti, emise în Tsopk, Hayk Minor (Armenia Minor; sec. 3 î. Hr. – anul 150 î. Hr.); cele din regatul Kiurike (sec. XI) și Regatul Armean al Ciliciei (sau – al Armeniei Mici; 1080-1375)... Apoi cultura creștină la începutul răspândirii ei în Armenia (sec. V-VI), cu elemente arhitectonice, sculpturale, picturale sau din ceramică, unice...

Pentru *altă dată*, pe 26 octombrie, cum îmi ziceam inițial, mă gândesc să vizitez expozițiile despre cultura Chinei (cât de cât familiarizat cu ea în călătoria mea din 2003 în Țara lui Dao – O, Da! și despre care am spus câte ceva în jurnalul *Drumul cu hieroglifă*) și cea a Iranului. Barem atât, fără naiva doleanță de a cuprinde necuprinsul...

Astea le-am pus pe hârtie cam până pe la 8,45. Înainte de a coborî la micul dejun, mai deschid dulap, sertare, cercetez ici-colo să văd dacă toate cele necesare, precum le considerasem la Chișinău, s-au reîntors la locul lor, în valiza de voiaj, deoarece azi părăsim hotelul „Ararat”, plecând spre Oșakan, unde era planificat să ajungem ieri, însă programul a fost atât de încărcat și prânzul de la Zvartnoț atât de plăcut, *convivant*, încât au intervenit ajustări de program. La Oșakan vom vizita biserica în care se află mormântul creatorului alfabetului armean, Mesrop Maștoț, de unde vom ține cale spre Jermuk, stațiune balneară. Acolo, cantonamentul năierilor Arcei literare va dura trei zile; din acest punct strategic vom avansa spre alte obiective turistice, iar în hotel-bivouac ne vom desfășura simpozionul, recitalul, vom încerca să deprindem vreun dans armenesc, pentru că anume cu această ocazie vor veni coregrafi-profesori. În fine, dacă ar fi să rămână ceva „pierdut” în camera de hotel, n-ar fi bai – vom reveni pe 24 octombrie, după-amiază sau, poate, chiar seara, deoarece, de la Jermuk spre Erevan, mai avem a face un lung periplu montan, dar și un popas la o imensitate acvatică – lacul Sevan.

Până la ieșirea din Erevan, la rugămintea poporului, autocarul oprește într-o piață nu prea mare de la intersecția bulevardului Nalbandean cu strada Pușkin, unde am putea schimba valută americană, europeană pe drahme armenesti. Rețin că am oprit chiar în preajma monumentului lui Andrei Saharov. Acest lucru parcă spune ceva, nu? Pentru că și grație eforturilor acestui savant și cetățean curajos au ajuns ex-sovieticii să intre liber la *exchange*...

Călătorim în lungul Defileului Ararat, spre nord având de hotar munții Aragaț, spre sud – muntele biblic și fiind străbătut de râul Arkas, cu partea de nord – armenescă și cea de sud – ce a revenit Turciei după un tratat din 1921. Altitudine – între 850 și 1.000 de metri, lungimea defileului – 90 de kilometri.

În dreapta, maiestuos, magnificul Ararat ce acoperă cu zăpezile sale jumătate de cer. În genere, *highlands*-ul armenesc e de o mare diversitate, de unde și denumirea de „țară a contrastelor”. Aici alternează culmile montane, dominate de cea mai mare altitudine de la Porțile Asiei, Muntele Ararat, și defileuri cu climă temperată și soluri fertile.

Pe întreg periplu, Araratul ne va atrage privirea, încât, la un moment dat, te surprinzi la presupunerea că armenilor nu le vine ușor să

conducă automobilul în lungul (și... înălțimea) acestor priveliști: atenția fiindu-le sustrasă de magnetismul muntelui biblic, ei, Doamne ferește, pot nimeri în accidente rutiere. Eu unul, apăs mereu pe declanșatorul camerei foto, să fixez, fascinat, tandemul Araratul Mare/ Araratul Mic, ce s-ar afla la o distanță de 40-50 de kilometri de noi, însă părând să fie coala, la câteva sute de metri. Acesta e, în toată splendoarea sa, muntele pe care a acostat, la Potop, Arca lui Noe și de unde, după retragerea apelor, urmându-l pe cel de-al zecelea Patriarh de după Adam, aveau să coboare în lunci toate perechile de vietăți, spre a se înmulți și a repopula din abundență Pământul.

Dar mai întâi, coborând din Arcă, Noe a construit primul altar și a adus ofrandă Domnului Dumnezeu, rugându-se pentru salvare. Și atunci Mântuitorul făcu Legământ cu Primului Năier (... Noer!) că, de aici încolo, nu va mai pedepsi lumea, nu va mai nenoroci oamenii cu un nou potop, dacă aceștia, la rândul lor, vor înceta să se nimicească unii pe alții. Și-apoi cum să nu-mi amintesc eu, cel ce vine ca și cum de pe meleagurile vinurilor, cel cu nume apropiat vinificației, să zic, că Noe a plantat pe Ararat întâia loază de viță-de-vie și, pentru prima dată în viața sa lungă, corăbierul ameți de turburel? După ce gustă din vin, lumea deveni parcă mai frumoasă, apăru și primul curcubeu, ca simbol al consfințirii Legământului dintre Atoatecreator și om. Iar în primul secol d. Hr. cronicarul evreu Titus Flavius Iosephus susținea că o parte din Arca lui Noe se mai află în Armenia, locuitorii căreia scobesc dintre încheieturile ei smoolă, să-și facă amulete. În secolul XIII, lui Flavius îi ținea *isonul* Marco Polo, scriind de Arca înzăpezită definitiv pe vârful Araratului, unde tot ninge și ninge, încât nimeni nu va mai da de lemnul ei sub baladeștile *neiges d'antan*...

După formarea, în 1918, a Republicii Democratice Armene (atunci apăruse și Republica Democrată Moldovenească, în prima sa etapă de separare de Imperiul Rus), aceasta se mai numea și Republica Ararat, însă în urma unui tratat negociat la Moscova, Kars și Erevan (1920-1921-1922) Muntele Sfânt trece în posesie otomană.

Nu e complicat să deduci că semnarea de către armeni, la Erevan, a pactului de delimitare a hotarelor cu Turcia a fost impusă de împrejurările din acel început de secol XX, dar și de stările/ raporturile ostile de secole pe care le-au acutizat, cu brutalitate, otomanii (Genocidul din 1915). Însă a mai existat ceva: consilierea Rusiei, chipurile întru conciliere. Ea a sfătuit guvernul Armeniei, ba se poate presupune că i-a cerut acestuia, să cadă de acord cu condițiile puse pe hartă. Pentru că Rusia avea interesele sale, înglobând Armenia, indiferent dacă aceasta e sau nu mai e cu Araratul în componență. Într-o anumită măsură, Moscova trata cu Istanbulul peste acoperișurile Erevanului. Astfel, cu inima frântă, cu mâna tremurătoare, guvernul armean și-a pus semnătura pe un tratat pe care avea să-l regrete, însă, atunci, neavând o altă soluție. Iar soluțiile de astăzi Armenia este nevoită a le căuta de asemenea împreună cu Rusia care, se știe, în politică niciodată nu joacă onest, urmărindu-și înainte de toate propriile interese și nicidecum pe cele ale aliaților. Astăzi, Piața Roșie a mizat pe cazul Carabahul de Munte, pe complicațiile pe care le are Armenia cu Azerbaidjanul după războiul din 1993. E clar de partea cui sunt simpatiile altor doi vecini ai Armeniei – Turcia și Iranul...

Iar umbra falnicului Ararat se extinde peste tratate nedrepte, rămânând de-a pururi cel mai fremătător, jinduit simbol pentru armeni. Se regăsește și în stema Republicii Armenia, care a renunțat la heraldica sovietică. Imaginea Araratului a fost completată cu Arca lui Noe. Una dintre legendele moderne, cel puțin mai tânără de 100 de ani, spune că, la protestele otomanilor că Araratul e reprezentat în herbul armean, fără a fi în Armenia, răspunsul veni pe potrivă: Păi și semiluna apare pe drapelul turc, fără să fie parte componentă a Turciei...

Cum să mai scrii – plastic! – și cât să mai scrii despre ce urmează și tot urmează, fascinant, în acest muzeu?! – colecții numismatice din Milet, eleno-macedonene, seleucide, de la parți, romane, sasanide, bizantine, arabe, seljuce din aur, argint care circulau în Armenia.

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

„CÂND VOM PĂȘI PESTE HOTARELE ORBILOR”
NICOLAE COMAN ÎN MILENIUL III

Nicolae a scris într-un crescendo valoric, temător să nu dezamăgească, s-a purtat cu modestie, apoi s-a retras în viața de familie și într-o istovitoare muncă pentru pâinea cea de toate zilele, în lecturi și în discreția poemelor pe care le-a scris cu parcimonie, neinteresat să le publice.

Aproape de când mă știu, de sărbătorile cele mari devin melancolic. Sunt calm, străbat cu mintea ținuturile copilăriei, adolescenței și tinereții, în care găsesc, în pofida multelor privațiuni, destule locuri și momente luminoase. Încerc să mă reazem de frumusețile acestea din ce în ce mai difuze, pentru a merge până la capăt și mă clatin, cad și mă ridic fără să știu cum, simțind gustul amărui al mierii de toamnă târzie, la al cărei capăt aproape am ajuns... Un loc aparte în viața mea l-a avut prietenia și, slavă Bunului Dumnezeu, am avut și mai am prieteni cu adevărat. Mulți, foarte mulți dintre ei nu mai sunt... De sărbători simt nevoia să fiu mai mult cu ei; le citesc scrisorile, cărțile, manuscrisele rămase la mine, le privesc fotografiile, umblu prin lumina unui fel de relicvariu personal... Tot ce mai pot face este să însemnez gândurile mele despre ei, să-i pomenesc așa cum se face din străbuni. De mai bine de un an, grație prietenului Titus Maxus, la mine sunt mai multe caiete și file disparate, care au aparținut poetului argeșean Nicolae Coman, cel despre care am mai făcut „vorbire”. Între Crăciun și Boboteaza acestui an nou am parcurs zeci de pagini scrise de Nicolae, am călătorit prin mintea și sufletul prietenului meu, poet osebit, plecat prematur. Majoritatea însemnărilor sunt din anii când poetul era apropiat de revista Argeș și încurajat de Gheorghe Tomozei, Miron Cordun, Sergiu Nicolaescu, Florin Mugur și, prin acesta, și de Nichita Stănescu. Pentru onestitate, trebuie să spun că în multe însemnări apare numele criticului Sergiu Nicolaescu, din care rezultă că acesta din urmă îi citea textele poetice, îi dădea sfaturi și îi ordona lecturile. În caietul intitulat „Semne și confesiuni” se găsesc impresiile tânărului Nicolae, despre lumea în care trăia, despre familia sa, adesea ingrată cu el, datorită nevoilor, despre oamenii întâlniți. Multe sunt notele de lecturi, variate și neînchipuit de numeroase. Cu osârdie de copist medieval, Nicolae notează versuri care i-au plăcut, idei și texte filosofice, însemnează cu sinceritate și discreție fiorii primelor iubiri. Nu lipsesc nici însemnări legate de regimul politic de atunci. Aflăm că ședințele de U.T.C., la care era obligat să participe, erau anoste, că activiștii „de la centru” erau analfabeți și de aceea periculoși.

poate pentru a-i proteja, în caz că însemnările lui ar fi încăput pe mâinile cui nu trebuie. Al doilea caiet important, este dedicat poeziei și este intitulat „Ziua de frig a verii – (pod peste vânt)”. Caietul cuprinde 28 de poeme și are un motto admirabil: „O, noaptea aceasta,/ rece ca o țevă de pușcă !” Alte poeme, vreo 150, în mare parte sunt refăcute de mai multe ori și nu sunt strănse sub un titlu.

Nicolae a scris într-un crescendo valoric, temător să nu dezamăgească, s-a purtat cu modestie, apoi s-a retras în viața de familie și într-o muncă istovitoare pentru pâinea cea de toate zilele, în lecturi și în discreția poemelor pe care le-a scris cu parcimonie, neinteresat să le publice. O vreme a mai apărut, meteoric, în urbea Piteștilor, zăbovind în librării și anticariat, abătându-se, tot mai rar, și prin vestita Ceainărie din Griviței. Nici schimbarea de după 1989 l-a readus în viața literară. Se stinge din viață, în urma unui accident, la doar 53 de ani, în anul 2008, cu doi ani peste Rilke, reperul lui poetic, lăsând în urma lui o familie și mai multe caietele de care am pomenit.

Doar unsprezece ani i-a mai supraviețuit mentorului său, Miron Cordun, care îl „înfiase” sufletește și cu care a făcut lungi plimbări prin oraș, prin pădurea Trivale, după cum spune în multe însemnări. Era greu să-l faci pe Miron Cordun să vorbească pe îndelete, dar și când reușea, ei bine, întâlneai în el un om de cuvinte care descindea din cronici, din cei doi Caragiale, din Eminescu și din Marin Preda, din Călinescu, Vianu și Alexandru Rosetti.

Acum vom pune în economia acestei pagini cele 7 poeme de debut, ale prietenului nostru...

După cum se poate vedea, poemele lui Nicolae Coman nu și-au pierdut prospețimea nici după 40 de ani și aceasta este o dovadă că lucrarea sa a fost întru Poezie... În prezent se lucrează la alcătuirea unei cărți din toate scrierile rămase, spre a nu le strica vremea și acoperi uitarea...

Acum 41 de ani, în noiembrie, Nicolae Coman debuta în revista „Argeș”, girat de poetul Gheorghe Tomozei, pe atunci redactor-șef al revistei. Debutul a fost urmat de apariții sporadice, două sau trei, tot în revista Argeș.

Iată cum este prezentat Nicolae Coman, publicului cititor de poetul Gheorghe Tomozei: „A bătut în ușa redacției un adolescent copleșit de emoții care ne-a încredințat un caiet de versuri în care, chiar de la prima lectură, gazdele au întrezărit scânteia rară a talentului. Un copil blond, arătat nouăzeci și șapte ani ai săi, un copil firav, cu ochii încercănați de somn puțin, încercând să facă știută și altora pasiunea pentru vers. Se numește Nicolae Coman. S-a născut într-un sat din preajma Piteștilor (oraș în care nu a văzut lumina zilei nici un poet cunoscut, oraș a cărui singură glorie e – deocamdată – obscurul I.C. Fundescu) și muncește, ca lăcătuș, într-un atelier al uriașei Platforme chimice. Se scoală la ora 5, în noapte, merge (pe jos) cei câțiva kilometri care-l despart de autobuzul care trebuie să-l ducă la locul unde înțelnește alt autobuz, care-l apropie de atelier, muncește opt ore, apoi sclipit după amiază începe cursurile la liceu. E întineric deplin când merge acasă. Spre casă... Și totuși are răgazul să citească poezie, să vizeze o stea în care nimeni nu crede și pe care încercăm în acest colț de revistă să o ivim sub ochii tăi, cititorule... Sunt în caietul lui Coman acele sunete ciudate, care vădesc o sensibilitate neobișnuită și un precoce gust pentru imaginea insolită. Ne-a

trecut pragul încă unul din veleitarii cernelii, în care credem și care mai târziu ne va „trăda”, ancorând comod în mediocritate și infatuare, lăsându-ne pe buze numai „gustul ierburilor” proaspete ce vor fi fost ? Nu știm. Vrem să credem că ne-a trecut pragul un posibil poet bun, sau cel foarte bun, nădăjduim că ne-a trecut pragul un personagiu care e mai mult decât atât, care e chiar Poetul... Așa va fi ? Va fi Nicolae Coman capabil să poarte pe umeri povara obârșiei sale argeșene, matcă a unor durabile valori spirituale ? E greu să anticipăm. Dar cine ne-ar ierta răceala unei primiri lipsite de ceremonie ? Bun venit, Nicolae Coman !” (G.T.)

MIRAJ „Noaptea cu privegheri albastre,/ La urma plângerii dureroase,/ Tremurătoarea șiră de frunze/ Și o zbatere în gheare bolnave/ Mă adună la răspântii – / Eu sunt vântul? // Amestecând umbrele cu ploaia, ne temeam

De strămoșii care veneau la miezul nopții/ Supunând muzica unor incredibile orori:/ mi-am amintit că mâine va fi a treia întrupare./

Când vom păși peste hotarele orbilor/ Și vom întinde mâinile/ Dincolo de țara lor// TIMPUL Alunecăm,/ Mai timizi, mai sunători acoperim ecranul din față/ Pe care ni se proiectează filme despre cei care// Nu simt inerția// Răspândindu-ne/ Privim la mulțimea de stele și flori/ Le sărutăm, le rupem dintre lacrimi./ M-am avântat cu condeiul/ Printre marile coloane de fum/ „Sunt un nebun” pot spune./ Dar fiindcă pasărea rănită mă ridică pe aripi/ Mă scutur de o picătură de sânge/ Și nu mă prăbușesc// Astăzi ți-am spus că mă joc cu zăpadă/ Și nu m-ai crezut./ Mergi orbită de lumină, creionul spune ceva/ Ceva ce nu putea auzi sau bănuși, pentru că/ Fiecare clipă trece ca o mișcare a degetelor./ Rădem nepăsători, rădem cu hohote/ și se face noapte./ (adorm și anotimpuri uitate îmi curg printre degete)/ S-au revărsat grămezi sunătoare de oameni/ de-acum pe calul de umbre încălec./ Uneori, privesc în afară prin flori,/ ascult ploile./ Mă retrag, mă retrag dintre voi./ Te-ai dus de la mine./ Eu plec dintre sănii...// INVITAȚIE

PENTRU CÂNDVA Pe unde iepurii foșnesc și frunzele mor./ Pe unde apele plâng/ Și rărunchi câprioarei umblă singurateci / Și unde copilele își duc visuri/ Iar noi firavi le căutam în nume./ Tu nu vei învinge, căci trebuie să visezi/ La fiecare cuvânt// PORTRET Am ajuns la porțile cununiei./ Am ajuns. De ce nu vă întrebați/Ce vinuri avem, de ce nu intrați/ În hora primului vânt ?/ În ochii vii o rază de lumină zace./ Ai ochii în patimi/ Și vinurile încet, încet vor curge./ Triumfătoare nimfă, găsești drumurile tale/ În cartea cu povești./ S-a răzvrătit încetul/ Și nevoiașii așteptau fantomele./ Și se uscau încet, încet,

Doar obrazul aștepta tăinuind./ Să vină primăvara// ÎN GÂNDUL MEU Să privim beți de cuvinte/ mânia copilului./ tatăl nefericit ce-și luă/ frunza pe umeri / și porni, abia răsufând./ după hoții de cai./ Să ne trezim cu vise bune./ Să trăim ca-n vis./ cu garoafa sângelui/ pe frunte// ȚARA POEȚILOR Aici e țara fantomelor/ Unde animalele se grăbesc spre culmi, spre păduri – / Întind mâna în noapte către un fir de iarbă./ Către oamenii acești îmbrăcați în zale fierbinți./ Aici e axa bântuită/ Unde mâine se va ivi un adânc de om./ Un ochi care va răsări/ Îmbrăcat în zale fierbinți// DRUMUL MEU DE SOARE Plăcute vorbelor mele, aceste mesaje au fost/ Duse de la om la firul ierbii./ Nu se mai spune/ Ora exactă și nici somnul tulburat/ Nu scade din ritmul jocului de fum// Umblu desculț, flămând și mă lupt/ Neîncrezător de înălțimea întinericului/ În care pasărea zidită, în altă lume spune/ „Sunt aici!”, iar noi alergăm//

NICOLAE COMAN

A bătut în ușa redacției un adolescent copleșit de emoții care ne-a încredințat un caiet de versuri în care, chiar de la prima lectură, gazdele au întrezărit scânteia rară a talentului. Un copil blond, arătat nouăzeci și șapte ani ai săi, un copil firav, cu ochii încercănați de somn puțin, încercând să facă știută și altora pasiunea pentru vers.

Se numește Nicolae Coman. S-a născut într-un sat din preajma Piteștilor (oraș în care nu a văzut lumina zilei nici un poet cunoscut, oraș a cărui singură glorie e – deocamdată – obscurul I. C. Fundescu) și muncește, ca lăcătuș, într-un atelier al uriașei Platforme chimice. Se scoală la ora 5, în noapte, merge (pe jos) cei câțiva kilometri care-l despart de autobuzul care trebuie să-l ducă la locul unde înțelnește alt autobuz, care-l apropie de atelier, muncește opt ore, apoi sclipit după amiază începe cursurile la liceu. E întineric deplin când merge acasă. Spre casă... Și totuși are răgazul să citească poezie, să vizeze o stea în care nimeni nu crede și pe care încercăm în acest colț de revistă să o ivim sub ochii tăi, cititorule...

Sunt în caietul lui Coman acele sunete ciudate care vădesc o sensibilitate neobișnuită și un precoce gust pentru imaginea insolită.

Face, adesea, rezumatul emisiunilor politice, sociale, culturale și muzicale transmise de postul de radio „Europa liberă”; Nicolae avea un adevărat cult pentru Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Emil Georgescu, Paul Goma și muzicologul Cornel Chiriac. Știam cât de atașat era de acest post, că de multe ori l-am ascultat împreună, la mine acasă ori la el, la Budeasa, adesea de față fiind Marin Tudor și Ion Durac. Era destul de periculos să ascuți pomenitul post de radio, în anii aceia, mai ales după ce Paul Goma trimisese o scrisoare deschisă în care cerea guvernului României respectarea drepturilor omului în România. Inconștiența tinereții, curajul acesteia ? Poate și una, și alta... Însemnările despre prieteni sunt rare și aceștia sunt menționați doar cu inițialele numelui, asta

Cronica literară

Poezia privelistilor interioare ale lucrurilor

Ultimele poezii ale Simonei Grazia-Dima sunt toate niște priveliști și niște iluminări, reconstituiri real-fantasmatică ale vastei planete a dimensiunilor interioare ale lucrurilor. Tangibile sau nu, exultante și livrești, himerice, anxioase și pline de taine, senine sau disciplinate ca niște domnișoare de pension, solidare cu ele însele sau versatili seduse la un moment dat de jocul fațetelor strălucitoare ale "istoricității", ele sunt expresia unei fericite chietudini și exhibă un intuit sentiment al esenței sau entității obiectelor, "așa cum au fost și sunt dintotdeauna", căci *De Nihilo Nihil*, aprecia Lucretius, poetul care a închinat acestui spirit și primul poem celebru ce, între altele, fie spus, consacră cunoașterea ca ideal de fericire. După poetul roman, iubitor al lui Epicur, în veșnică transformare, materia ar fi esența nu numai a lucrurilor dar și a ființelor înzestrate în plus cu gândire, acea facultate rezultată din mișcarea atomilor prin pătrunderea în ochi a imaginii mai mult sau mai puțin deformate ale lucrurilor (*De rerum natura*, Cartea IV-a). Pentru Lucretius, care-și lua părtașă în poezie pe Venus însuși, deși nemuritori, până și zeii, să nu uităm, erau perceptibili și...material! Mult mai tâziu, în plin Iluminism, *realitatea obiectivă* constituia pentru Kant, la rândul-i, *lucrur în sine*, accepțiunea ontologică în sens larg adică a interacțiunii dintre fenomene și subiectul cunoscător. Din această ecuație, se știe, Kant nu-l excludea nici pe Dumnezeu care ca și *lucrur în sine* nu putea fi însă cunoscut.

Amintind în fugă dar nu întâmplător cele de mai sus, revin și spun că rostirea poetică a doamnei Simona Grazia-Dima se plasează din capul locului dincolo de manifestările de suprafață ale lucrurilor, așa cum sunt percepute de simțuri, ea fiind în realitate un conjunct ieșit dintr-un laborator catoptric între un eveniment real de strict contact fizic, mundan sau cum vrem să-i zicem, cu interogațiile ridicate de percepție și interpretarea spirituală a ființei. "Aeroportul internațional. Aștept în sala vastă. Un zid înalt/de sticlă: afară, zona cenușie, cu puncte ici și colo,/semnale-nfrigate. Peisaj auster, întotdeauna mă-nfioară,/fatidice lumini, clipiri grăbite; se-aduce-ntruna combustibil -/camioane rapide, uriașe; dar și cărucioare pitice,/eficiente, aferate.//Ador această lume scânteietoare, iute pulverizată: strălucire./dispariție, niciunde nu vezi marea mai clar. Intensitate/perfecțiune, apoi, de ce ? o ștergere, la fel, deplină, vedenie,/și n-ai putea să-i aduși nimic.//Dar interiorul lucrurilor ? Fără asta nimic n-are rost. Apele mele/adânci atunci le-aș cunoaște (mă păstrez la umbră, sub cortina/ de flăcări). Ghemuit în lumină, voi vedea rostul și chipul/mișcării înseși, ora se va umple de izvoare, va deschide-acei/ochi pentru care-un regret consimte pe loc să ardă. Istoria/s-o port mereu cu mine. Dar plata mea care va fi ? Unghiul/ căderii frunzelor, nuanțele mistuirii unor boabe de siliciu.//(...)//Lumină fluorescintă, miros de cauciuc harnic, neconținut în/rotire, vorbe nemțești, irlandeze. Tristețe fără hotare, de ce ? Chiar dacă-aș gândi sfârșitul vieții, toți stropii se vor regăsi în/pliul pleoapei, în pleoapa acestui ochi – și proaspăt și străbun.//Mai sus de nori sunt, de mulțimea lor fraternă. Pe măsură ce/ mă înalț, ei se fac de pământ. Pământ zburător. E felul meu/de-a înțelege zborul. Pentru tine, prieten fulgurant,/pământu-i pământ, norul, nor. Ascunzi poate-un miracol ?//Vom fi luați prin surprindere, fiindcă numai de noi ne-/mpiedicăm. O piatră căzând prin vidul cosmic, arsă de tot,/postumă. Tristețea-i lipitura de pe flăcări, zbatrea unui ochi/nedevenit privire, convins că a văzut – de aceea e carbonizat și/ el, fără prea multă milă. Iar fericirea-i lentilă ce rămâne, apa/nescursă-n lacrimă, în geamăt. De noi, numai de noi, îngână/înainte și răd pletele copacilor, *grafitti* pe ziduri, undeva jos,/prin Bosnia și Herțegovina (*Interiorul lucrurilor*)". Zbaterea ochiului lăuntric cotropit adesea de flăcările tristeții, organ nedevenit, datorită unei severe discipline interioare, goală privire a superfițiilor, nu constituie la Simona Grazia-Dima altceva nimic

decât lentila pulsantă a unei priveliști absorbită de spectacolul fascinant al descărcării fulgerului și focului spiritual integral, modul prin care poetul înțelege până la urmă uimit taina zborului, lăsându-se străfulgerat de reflexul luminii care face posibilă înțelegerea și umple de sens misterul mișcării înseși în ceasul cunoașterii alimentat de secrete izvoare. Impresionează peste tot, augmentând starea de poezie, candoarea și entuziasmul cu care sunt trăite și afirmate aceste stări de adevărată grație și vibrație a sufletului, patosul profund al suflului spiritual care le transformă pur și simplu în repere ontice. "S-au întâlnit undeva cuvântul și viața mea./De la o vibrație a pornit totul. Fulgerul/ mi s-a declanșat deasupra, s-audă./Ceea ce eram s-a-ndoit ca o nuia/topită de stele. Aripă multicolore/s-au desfășurat, au luminat cumplit.//În acele clipe depindeam de-o culoare, ea mă putea ucide. A turnat flacăra-n mine,/nimic nu mai rămăsese afară: strada pustie,/resturi pe asfalt. S-a declanșat/ ființarea totală, au fost absorbite înglobate/vrăjite până și gunoaiile de pe jos (*Fulger*)". Ceva subtil și profund imaterial împregnează toate celulele realului istoric care constituie rădăcinile acestor pe cât de inefabile și halucinante, pe atât de fundamental concrete priveliști. Adevărul este că arareori în poezia care se scrie astăzi la noi ai prilejul să guști paradoxul unei imagini poetice mai luxuriante, plină, în același timp, de miraje, imginar și închipiri, pe de o parte, de o materialitate generos-abundentă în care înnoată atâtea elemente de concretețe ale aspectelor lumii real-istorice, pe de alta. Suprapuse ori derivate unele din altele, plauzibile, în ciuda deformărilor endogene, ca și rafinatei și adesea sofisticatei tehnici de insolitare și "învechire", tablourile interioare ori "cadrele" doamnei Simona Grazia-Dima au o perfectă transparentă a structurilor geologice de adâncime, excelență asigurată atât de calitatea "lentilei" cât și de o perfectă sintaxă a blocului-construct niciodată zădărnicită din funcțiile ei. "De-aici, din această odaie cosmică,/eu apăr lumea și ochiul pur al tăcerii,/în care toți sunt frați, mângâi nălucile/de-acum, ce se cred prieteni, vrăjmași, le vād/mersul lin pe un fir de mătase, în aerul/din susul încăperii mele, păsări/care nu pot să le prind, religia mea/este inclusă în toate acestea, ea nu există/separat, sunt omul ce moare de mii de ori pe secundă/lângă un cuvânt în flotație, meduză parcă, zdrențuită./ce nu ostrenește s-arate centrul, raza neatinsă,/mă scutur de ape, prin această moarte renasc/ și-mi reamintesc ceea ce n-am voie să uit. (*Casa unui poet*)".

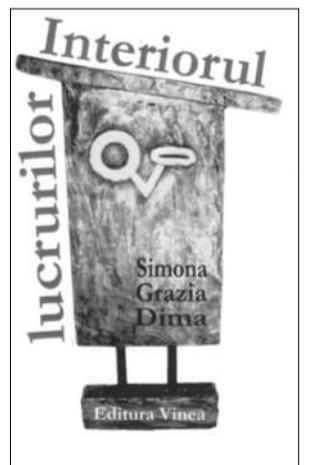
Întrebarea pe care o ridică înălțimea spirituală a versurilor Simonei Grazia-Dima este cât din "interiorul lucrurilor" excedează limitele realității și aparține transcendentului (divinului) imperturbabil și cât chietudinii trăirii și experienței nemijlocite a lumescului ca bucurie gnoseologică, avânt și efort de depășire a unor determinări și încorsetări ontologice? Ascunși în firide, într-o recurență ecuație stoică, zeii n-ar fi, la o adică, pentru dezabuzatul poet modern decât niște chestiuni de rol : "cine aduce ofranda, cine o ia". Depășind totuși o asemenea abordare, ca și la Blaga – poet afin, prețuit mai mult decât s-ar crede de către Simona Grazia-Dima. –, împărăția cerului, în viziunea profund "umanistă" a poetei, nu trebuie căutată, dacă e să ne punem problema, în alte sfere și nici pe alte tărâmur, întrucât, "ca față a altcuiva", ea sălășluiește de fapt mult mai aproape, în profunzimile sinelui nostru - "în spatele vederii". "Ochii iluzorii îți cercetează trupul,/de parcă ar avea ce vedea: numai/ pante și văi, grohotișuri și hăuri/cu fum sibilinic. Trasee disponibile,/cu flori crocante, debordând/de *voioasa absență* (s.n.).Un teritoriu-al vrăjii./Trup mic și târător, gânganie șturlubatică,/ ascunzând comoara – o față a altcuiva (s.n.).Oare pe cine vor să-l vadă? Și, dacă/se vor liniști din căutare, înseamnă/că au și văzut? În spatele vederii,/al trupului – înaintarea (*Căutare*)". În faza actuală de așezare matură a poeziei sale, pe cât se pare, muțenia sau abstrgerea nevăzutului nu reprezintă

pentru poet factori perturbatori ori angosanți și cu atât mai puțin o obsesie, deoarece, cu toate simțurile trezite de vraja pură și simplă a existentului, inima lui saltă miraculos, în clipa de grație, până și miezul sec al unui ou încondeiat. "Îl recunoști pretutindeni./sub razele unui soare de piatră./ce mângâie nesimțitor,/cum te-ar izbi ghețarul pe ocean./Chiar pârjolit de febre,/tu arzi răcoritor,/mâna o-ntinzi spre arbustul verde/din lume sau din vis, atent la strigăt./Toate pietrele sunt locuite de el,/în fiecare-i auzi inima – cum saltă/miezul sec de mult, dar vesel,/al unui ou încondeiat (*Miez*). Ca și la Blaga, "voioasa absență", în chip miraculos nu îl împiedică pe poet să citească în voce *cartea ascunsă* și nici să aibă cu *interiorul lucrurilor*, în faste clipe de consimțire la miracolul existenței, o secretă cale de comunicare. "Pe străzi pierdute-n păclă, rătăcim/ și credem că-n mâini avem echerle divine,/ îndârjiți să introducem exactitatea noastră/ într-o lume a visului, însă parfum se fac/ construcțiile și muchiile atent tăiate,/ surădem, constructorul e demolatorul suav,/ cel ce *ne leagă-n cunoaștere fluidă* (s.n.), ca să vedem o roză-n/sângele vărsat. Și mergem mai departe, ca pe podeaua mării (*Drum*)"; "Dușmanul ascuns va face o temenea de fum/arderii mele, va declama în limba mea,/se va vedea că o vorbise-n taină,/de mic copil, că este smeriana lui./Și timpul va fi azi. Trupul meu/va fi verbul, alb și iertat/pentru câte a dus și-a deprins./Cuvinte, care m-ati așteptat/ în sertare înmiresmate,/cuvinte cu ochi de păsări,/în ograda spunerii, vă regăsesc/în punctul de unde am plecat în ardere./Mamă ocultă, câinii tăi de pripas/imi vor cere lapte. Nimeni acolo/să se minuneze,căci plasma/din jur, ea însăși, va fi minunare,/iar noi, privitorii, cu toții în ea (*Acolo de unde am plecat în ardere*)". Viziunile atât de personale ale Simonei Grazia-Dima celebrază în fond bucuria din visul orei sau clipei care ne re-trăiește în cuvinte ca pe niște copii, momentul fast când din imperiul lor, sondând și alungând umbrele, ne pregătim să-nflorim, sorbind din brazdă, "cât ai clipi din ochi, compostul magic". Miracolul, trebuie spus, ține de intensitatea exercițiilor de iluminare pe care ca atlet al spiritului Simona Grazia-Dima le execută meticolos, până la spargerea oricărui handicap de nivel ontologic și instituirea deplinei libertăți de a da expresie superbeii idei de mișcare ori chiar senzației mișcării din interiorul lucrurilor, salt gnoseologic resimțit nu o dată de cititor ca punct de contact cu iluzia lucrului în sine. "O rază privea neconținut/la rădăcinile văzului. A ei era lumea,/de prisos reverențe. I se închina/la urmă, tăcut, fiecare./Și nu dorea să scape din ochiul obstinat/al tuturor, putea să doarmă sau să se rotească,/la fel era, păun în autocontemplare./Nu obosea, nu cerea voie să plece./Stăpână peste spațiu, cum s-ar fi rătăcit?/ Părea și veselie și minciună/ și îngăduință, fuior de amintiri,/triunghi din viitor, otgon/ și-alunecare. Oglindă fără trup/ și strat de ape, iubire ce-o simțea/ într-un sfârșit urcând din tine însuși, val iluminator și adevăr, vibrație (*Raza*)".

În plină maturitate, cu o discretă dar sigură conștiință a valorii de sine, Simona Grazia-Dima scrie o poezie de o nedezmintită și rară organicitate a vibrației discursului, înscenările și priveliștile pe care ni le propune trădând atât bucuria unui profund act de cunoaștere și trăire a misterelor existenței, cât și, abia resimțită, dacă nu mă înșel cumva, angoasa presentimentului trecerii peste un prag ontic, de natură a-i încețoșa – cât o părere - nu numai acuratețea finelor structuri de decor ale ideii, altminteri destul de discernabile datorită aglomerărilor de imagini, dar și elanul erotic vital, etalon al idealității și relației secrete cu lucrurile. "Nu se mai putea descoperi/dacă eram sau nu bolnavi,nu mai exista niciun material/pentru investigații. Trupul nostru/iși luase zborul, acum din toate părțile/râdea. Cutreieram străzile/cu suferințele? Cu pricinile de sănătate?/Deschise în noi, flori vesele, radiante,/nu ne păsa de urmări, cuvântul/alegea pentru noi, eram centaury/stropiți cu dense oleiuri, înaintam/cu ochii închiși și vindecam (*Centaury*)".

Miracolul, trebuie spus, ține de intensitatea exercițiilor de iluminare pe care ca atlet al spiritului Simona Grazia-Dima le execută meticolos, până la spargerea oricărui handicap de nivel ontologic și instituirea deplinei libertăți de a da expresie superbeii idei de mișcare ori chiar senzației mișcării din interiorul lucrurilor, salt gnoseologic resimțit nu o dată de cititor ca punct de contact cu iluzia lucrului în sine.

Simona Grazia-Dima, *Interiorul lucrurilor*, Editura Vinea, 2011

lector

În ce privește războiul civil dintre 1975 și 1990, conflictul rezidă în structura etnică și religioasă a țării formate din 17 comunități. 42% dintre locuitori sunt creștini și 58% musulmani. Comunitatea creștină e la rândul ei divizată în greci catolici, greci ortodocși, siriaci, siriaci catolici, iacobiti, copti, bizantini, armeni - cu toții de tradiție orientală, și catolici și protestanți de tradiție occidentală. De cealaltă parte, musulmanii sunt și ei suniți, šiiti, druzi, alaiuți și ismaeliți. Și ca babilonia etnică să fie totală, în Liban trăiesc și evrei.

la pas

O dimineață la Byblos

Dacă în prima noapte petrecută la Alep am avut parte de un hotel modest, agenția organizase pentru prima dată un tur în Orientul Apropiat), în celelalte două petrecute în Liban am fost admirabil cazați la un hotel de patru stele din stațiunea turistică de lux de la Djunieh. Nu că m-ar interesa numărul stelelor de pe firmamentul hotelurilor prin care m-am perindat prin lumea largă, însă când ești praf de oboseală, un duș bun și un pat confortabil sunt esențiale și ocupă al doilea loc după încălțăminte. Vorba englezului, două lucruri mă interesează, pantofii și patul, pentru că dacă nu sunt în unul, sunt în celălalt. Și mai e un lucru important într-o călătorie, bagajul. Bine întocmit, fără lucruri de prisos, de mici dimensiuni și ușor de transportat, el e garanția că nu vei fi transformat în hamal cât timp ești în veșnică mișcare trecând dintr-un hotel în altul. Scenele grotești la care am asistat de fiecare dată, cu turiști icnind sub greutatea geamantanelor voluminoase, încurcându-se la urcarea în lifuri în care nu încăpeau, trăgând de ele pe scări m-au lecuit definitiv de o asemenea negliobie. Cât despre cele aflate prin geamantane, ce să mai spun - o doamnă pe care am cunoscut-o s-a dus să viziteze piramidele în pantofi cu toc. Chestiunea întocmirii unui bagaj ar merita un extenso, însă cum nu-i loc de așa ceva mă mulțumesc să recomand savuroasa descriere a episodului în cauză din "Trei într-o barcă" a lui Jerome K. Jerome, sau adorabila povestire a lui C. Rosetti-Bălănescu "Expediții și peripeții", ambele de un umor nebun care m-au făcut întotdeauna să râd cu lacrimi.

La hotel am ajuns seara foarte târziu, așa că am ratat șansa de a vizita bisericuța din vârful muntelui închinată Sfântului Gheorghe, la care se vedea urcând un funicular și de unde se putea vedea ca-n palmă plaja pe care, zice legenda, sfântul s-ar fi luptat cu balaurul. Așa cum aveam să constat, libanezii și siriienii au un adevărat cult pentru acest sfânt și foarte multe biserici din această parte de lume îi sunt dedicate.

Ca să înțelegi cât de cât Libanul și pe locuitorii săi, antici sau moderni, e musai să citești Biblia, pe Khalil Gibran, romanele istorice ale lui Amin Malouf, scriitor libanez de limbă franceză, istoria a locurilor îndeobște ignorată - murim de atâta europocentrism! - și pe poetesa druză contemporană Insaf Elwar Mohdad, care în timpul războiului civil din țară dintre 1975 și 1990 s-a încăpățânat să țină un salon literar deschis tuturor, indiferent de confesiunea religioasă pentru că, zicea ea, era necesar să se păstreze "o insuliță de inteligență într-o lume de nebuni".

Corect, numele țării este Lebanon, ceea ce în forma arabă "lubanon" înseamnă "alb". De la ce se trage denumirea nu știu, însă pot presupune că el s-ar datora albului pietrei din care sunt făcuți munții săi, odinioară împăduriți cu cedrii, astăzi despuiați de vegetație, și de crestele lor veșnic înzăpezite. Libanul e o țară mică și îngustă - are aproximativ dimensiunile Corsicii - iar lățimea lui variază între 40 și 80 de kilometri. Fâșia costieră, lungă și îngustă a Libanului are lungimea de 240 km, ceea ce o aseamănă oarecum cu Chile, țară despre care se spune că locuitorii își așază patul de-a lungul ei. Datele statistice vorbesc despre o populație de 4,5 milioane de locuitori, însă se zice că tot pe atâția trăiesc în afara granițelor sale, motiv pentru care un scriitor rău de gură ar fi spus că Libanul nu produce altceva decât libanezi. Celor 4,5 milioane de locuitori li se alătură astăzi 500.000 de palestinieni refugiați pe teritoriul său în urma conflictului armat arabo-israelian.

Spre deosebire de acel scriitor cărcotaș care își vorbise de rău țara și compatrioții, un altul,

Salah Stetié, spunea despre Liban că e o țară cu o istorie mai mare decât ea însăși și o asemuia cu cedrul a cărui umbră uriașă se întinde și se lățește cu mult dincolo de dimensiunile sale reale. Descoperirile arheologice în Liban coboară până la nivelul mileniului X î. Hr., într-o perioadă când abia se schițau primele așezări umane. Cei mai vechi locuitori cunoscuți ai actualului teritoriu libanez au fost fenicienii, un popor inteligent, cu vădite calități maritime și comerciale ale căror colonii s-au extins în interiorul Mediteranei, până în Franța și Spania. Numele de fenicienii, care în greaca veche înseamnă "cei roșii" (phoinikes) li se trăgea, probabil de la culoarea prețioasei purpuri extrase din melcul marin murex, pe care aceștia o exportau. Porturile create de fenicienii - Trabulos/Tripoli, Berytos/Beirut, Sayda/Sidon și Tyr/Sour alcătuiesc nodul principal al navigației mediteraneene și au rămas perfect funcționale până în ziua de azi. După înghițirea de către istorie a fenicienilor, soarta Libanului a fost comună cu a celorlalte țări costiere est mediteraneene, pământul a fost călcat în picioare, pe rând, de către adakieni, amoreeni, egipteni, asirieni, babilonieni, perși, de către armata lui Alexandru cel Mare, de romani, de arabi, de cruciați, de mameluci, de turci... Ți se învârtește capul numai gândindu-ne la dezaastrele și nenorocirile prin care au trecut nefericiții locuitori ai acestui petic de pământ udat cu sânge și lacrimi milenii la rând. În sfârșit, înțelegi spusele lui Salah Stetié cu privire la istoria ce cuprinde ca o uriașă umbră bucată asta relativ mică de pământ.

După atâtea războaie și prăduială, în secolul XVII, sub domnia lui Fakhr ad-Din, bun prieten cu ducele de Toscana, ambii partizani ai unei politici economice de bună înțelegere și cooperare, părea să se ivească o rază de speranță și pentru libanezi. Speranța de pace și prosperitate a fost de scurtă durată, până la asasinarea lui Fakhr ad-Din, în 1635, plan clocit de Sublima Poartă care nu privea cu ochi buni ridicarea acestui teritoriu și a oamenilor trăitori aici. Peste două sute de ani, mai exact în 1842, când semnele decăderii Imperiului Otoman deveniseră evidente, aceeași Sublimă Poartă, pentru a-și continua dominația asupra Libanului a găsit formula împărțirii lui în două provincii, una maronit creștină și una druz musulmană, situație ce s-a păstrat până la Primul Război Mondial. Parte integrantă a Imperiului Otoman, Libanul fusese angajat în războiul obligatoriu de partea Puterilor Centrale, a Germaniei și Austro-Ungariei. Urmare a destrămării Imperiului Otoman, Libanul împreună cu Siria a fost administrat până în 1943 de către Franța. În 1926 a fost separat de Siria, iar în 1941, declarat republică independentă, dar constituirea primului guvern s-a făcut abia în 1943. Administrarea țării de către Franța, încheiată abia în 1946, a lăsat urme pozitive în educație, în civilizație și limbă. Într-o mare de popoare vorbitoare de limbă arabă, dintre țările Orientului Apropiat, doar în Liban și Siria se mai vorbește franceza. Cât despre acesta are un aer occidental, cel puțin la nivelul orașelor și este mai tolerant din punct de vedere religios. N-am văzut femei mumie împachetate fedeleș în chadar.

Din 1975 încoace, numele Libanului a fost cap de afiș în ce privesc conflictele interne - războiul civil, și externe - permanentul conflict cu Israelul. Situația politică din zonă e atât de încălțită încât numai experții se descurcă în babilonia de știri legate de aceste conflicte. În ce privește războiul civil dintre 1975 și 1990, conflictul rezidă în structura etnică și religioasă a țării formate din 17 comunități. 42% din locuitori

sunt creștini și 58% musulmani. Comunitatea creștină e la rândul ei divizată în greci catolici, greci ortodocși, siriaci, siriaci catolici, iacobiti, copti, bizantini, armeni - cu toții de tradiție orientală, și catolici și protestanți de tradiție occidentală. De cealaltă parte, musulmanii sunt și ei suniți, šiiti, druzi, alaiuți și ismaeliți. Și ca babilonia etnică să fie totală, în Liban trăiesc și evrei. Cu un astfel de conglomerat, fiecare din componente având viziune și pretenții proprii, Libanul e greu de guvernat. Atunci? Bazându-se pe recensământul din 1932, pentru echilibrul puterilor în stat, s-a găsit următoarea soluție: președintele republicii și comandantul armatei sunt obligatoriu creștini maroniți, șeful guvernului trebuie să fie sunit, președintele Parlamentului-șiit, iar vicepreședintele grec ortodox. În 2005, când am vizitat Libanul, președintele țării era Emile Lahoud, un creștin maronit, iar premierul era sunitul Rafic Hariri, cel mai bogat om din Liban, dar și cel mai echilibrat și cu o minte deschisă înoirilor. În acel ceas țara era prosperă și liniștea domnea pretutindeni. N-a fost să fie, la mai bine de o jumătate de an de la excursia mea în Liban, premierul a fost asasinat într-un atentat cu bombă. Presa internațională a vorbit mult atunci despre amestecul serviciilor secrete siriene ale lui Bashar Al-Assad în acest atentat, ba i s-au adus acuze chiar președintelui Emile Lahoud. S-a constituit o comisie de anchetă, care, bineînțeles, n-a ajuns la nicio concluzie. După moartea lui Rafic Hariri, haosul s-a reinstaurat în Liban, iar conflictul cu Israelul a reizbucnit cu urmările cunoscute.

Obiectivele zilei sunt numeroase, iar timpul scurt. Suferința cea mare în astfel de excursii e criza de timp criminală care îmi distruge plăcerea contemplării în voie a ceea ce e de văzut, a descoperirii unor lucruri pe care ghizii le ocolesc sau nu le știu, a lenevelii în fața unui apus de soare sau a peisajului. În drum spre primul obiectiv - termenul asta îmi amintește de sensul militar al cuvântului, de parcă ar trebui să-l luăm cu asalt la baionetă - Byblos, facem o escală într-un loc pustiu, un câmp năpădit de o vegetație sărăcăcioasă. La distanță de "obiectiv", nici măcar trecut în program, nicio așezare omenească, niciun câmp cultivat, niciun om, doar șoseaua pe care nu trece nicio mașină. În fața noastră, niște ruine cărora în primul moment nu prea le-am dat importanță. După spusa ghidului, acelea ar fi fost rămășițele templului lui Halkart, un ecvivalent fenician al zeului mesopotamian Ba'al. Când călătorești, în două lucruri să nu te încrezi niciodată: în orarul avioanelor și în spusele ghizilor. Acasă, căutând prin dicționarele de mitologie, am aflat că zeitatea se numea în realitate Melkart, că avea cu totul alte atribute decât crudul zeu Ba'al, că era o divinitate adorată ca patron celest și zeu al navigației, dar mai cu seamă al vegetației. În această din urmă calitate, în cinstea lui Melkart se oficiau timp de cinci zile sărbători dedicate "trezirii" la viață, un fel de Sacré du Printemps avant la lettre. Universalitatea spiritului său au făcut ca Melkart să fie preluat ca zeu și de alte neamuri, inclusiv de evrei care i-au ridicat un templu la Samaria.

Privind mai atent ruinele templului am fost intrigată de forma lui ciudată. Legăm noțiunea de templu de o construcție verticală, în genul Parthenonului ori a templelor indiene sau cambodgiene. Ceea ce se înfățișa ochilor era însă un bazin adânc, din mijlocul căruia se ridica un altar, nici el obșnuit ca formă. Bazinul dreptunghiular era înconjurat pe cele patru laturi cu pilaștri de dimensiuni modeste uniți printr-o arhitravă, totul de o simplitate dezarmantă. De

formă cubică, altarul ridicat în mijlocul bazinului avea o singură deschidere, era înălțat pe o bază de piatră masivă, dintr-un singur bloc. Un coronament decorativ geometrizat, lipsit de orice tentație ornamentală, încunună altarul. Firește, te întrebi cum vor fi decurs ritualurile religioase în acest templu bizar, cum vor fi arătat costumații preoții lui Melkart, dar ceremoniile ce se desfășurau împrejurul bazinului? În ce fel vor fi sunat incantațiile fenicienilor prezenți și ce fel de muzică însoțea solemnitățile? Din acest punct, doar imaginația mai poate lega ruinele de ce va fi fost odinioară.

În bazinul, cândva umplut cu apă, secat cam de când zeitățile grecești și romane le-au înlocuit pe cele feniciene, iarba și-a făcut lucrarea. Semn că acolo persistă încă subteran o sursă de apă, alături de ierburile înalte cresc tufișuri mărunte care au cotropit locul și se agață de ziduri. Cu arhitrava surpată pe alocuri și piloni lipsă, straniul templu al lui Melkart seamănă cu o gură știrbă. În imediata apropiere a templului, un masiv vas de gresie a cărui întrebuințare n-o pot defini. Toartele oarbe sunt pur decorative, nimănu netrecându-i prin cap barem să-l urnească, necum să-l ridice. Pot bănui doar că va fi avut o destinație sacrificială, așa cum am mai văzut la Cartagina, în Tunisia. Or, Cartagina fondată conform legendei de Didona, prințesa din Tyr, era colonie feniciană în care se practica sacrificiul uman, în mod special al copiilor. Cum nu sunt nici istoric și nici arheolog, până la urmă trebuie să mă mulțumesc cu ce văd și să spun că templul lui Melkart din apropiere de Byblos face prin arhitectură și concepție notă discordantă cu tot ce știam despre temple și zei. Nu pot, în același timp, să nu remarc ingratitudinea oamenilor față de zei, pe care după ce îi idolatrizează îi abandonează de îndată ce descoperă că sunt lipsiți de putere, pentru alții noi, mai promițători. Mitologia e cartea zeilor morți, a divinităților ucise de oameni.

Byblos nu-i departe și curând se vede albăstrind Mediterana. La Byblos, două mări stau față în față, Mediterana, cu veșnicia ei, și marea de ruine ce a rămas din anticul oraș-port Byblos. Numele de Byblos vine de la grecescul "bublos" - ce au mai botezat aștia cu denumirile lor cetățile și popoarele vechi de vreme! - care înseamnă papirus. Cu papirusul lucrurile se petrec ca și cu stofa englezească, lâna oilor din insulă era trimisă la Florența unde era prelucrată și de unde se întorcea sub formă de stofă... englezească. Papirusul, care a fost unul din produsele principale de export ale Byblosului, alături de mult căutata purpură, era de fapt importat din Egipt și prelucrat ca suport de scris în Byblos. Folosirea "bublos"-ului, adică a papirusului ca suport de scris în Orient în prima parte a întâiului mileniu după Hristos, când s-au scris Cărțile Sfinte le-a transferat acelora, prin filiera grecească, "biblion" denumirea: BIBLIE. Prin derivare, locul în care s-au păstrat sulurile de papirus/bublos s-a numit bibliotecă.

Byblosul antic a dat omenirii două lucruri de mare importanță, de nu cumva chiar cea mai mare pentru civilizație: un suport de calitate pentru scris și alfabetul simplificat de 22 de semne grafice care a devenit purtătorul spiritualității, a gândirii omenești de orice fel, de la geometrie la filozofie, religie, știință și literatură. Hârtia, care este actualul suport pentru scris, dar care probabil va fi în curând înlocuită cu suportul electronic, deși inventată de chinezi încă din secolul I, a intrat în Europa abia în secolul al XII-lea. Indiferent însă de suport, ceea ce a rămas constant în scriere a fost alfabetul fenician, bineînțeles cu modificările ulterioare. Cadmos, întemeietorul Tebei, care le-ar fi dat grecilor scrierea, conform legendei era tot fenician, drept care și numeau alfabetul "fenician". Cum s-ar zice, toate argumentele privind inventarea alfabetului duc în antica Fenicie.

O călătorie în Orientul Apropiat nu-i o simplă escapadă turistică, de loisir bramburit, ci o imersiune în istoria civilizației și a credințelor religioase cele mai importante la ora actuală. Orientul Apropiat nu-i tocmai un loc paradisiac, relieful e aspru, dominat de piatră, vegetația destul de sărăcăcioasă, sursa principală de hrană rămânând marea. Tocmai aceste condiții au forțat mintea omenească să funcționeze la parametrii maximi. Am credința că opulența nu-i prielnică spiritului care îl lenevește. Marile civilizații nu s-au născut în zonele cele mai fertile, ci în cele sărace și aspre care au forțat condiția omenească uneori până la limitele ei. Grecia, de la care se trage cultura, arta și civilizația europeană, e o peninsulă aridă și cu o vegetație aspră și puțină. Hrana grecului a fost brânza de capră, peștele, măslinile și vinul și, cu toate acestea, ce minți luminate a dat lumii! Japonia e un arhipelag de insule împrăștiat în mare, veșnic zgâlțâite de cutremure și lovite de tsunami, cu o istorie ce părea pe veci încremenită. În doar un secol și jumătate au ajuns să întrecă țările cele mai bogate. "Noi n-avem nici resurse naturale, nici militare. N-avem decât o singură resursă: capacitatea de invenție a creierelor noastre. Ea este nelimitată", spunea primul ministru japonez Doko prin anii '60-'70 ai secolului trecut. Săracă, ruinată de război, Japonia stă azi în fruntea a tot ce înseamnă înaltă tehnologie în lume. Și exemplele ar putea continua...

Anticul Byblos, actualmente Djebail, cunoscut în Biblie sub numele de Gubla sau Gebal e una din cele mai vechi așezări din lume, datând cam de pe la sfârșitul mileniului VI î.Hr. Pentru cel care se aventurează în situl haotic al ruinelor vechiului oraș, Byblos nu e decât o masă de pietre care și-au pierdut logica printre care răsar puținele coloane rămase întregi. Fusuri de coloane sparte și împrăștiate, ziduri rase până la rădăcină, urmele unor străduțe foarte înguste, un haos peste care răsar ici și colo câțiva chiparoși de un verde întunecat. Lectura sitului pe orizontală - aici e aia, dincolo ailaltă - e cantitativă, deci de niciun folos. Trebuie scormonit în adâncuri, în istoria multimilenară și în impactul spiritual-civilizator pe care orașul-port l-a avut asupra întregului areal mediteranean. Tot ce se vede la suprafață este întristător și duce la nihilista concluzie a Ecleziaștului: "Deșertăciunea deșertăciunilor. Totul e deșertăciune". Unde au fost temple sunt ziduri sfărâmate; unde a fost un oraș plin de viață, se întinde pustia ruinelor; când s-au prăbușit templele au murit și zeii cărora le erau închinat. În trecerea lor, cuceritorii au luat dar și au și lăsat în urma lor câte ceva, însă de toate s-a ales praf. Singurul lucru care a supraviețuit tuturor avatarurilor este mănunchiul de 22 de semne grafice pe care se bazează civilizația actuală, folosit de vreo trei sferturi din populația globului.

Aparent modestă, moștenirea cultural-spirituală a Byblosului s-a dovedit în realitate mai trainică decât piatra și mai valoroasă decât toate bogățiile pământești. În lume există puzderie de monumente dedicate victoriilor și învingătorilor, statui consacrate marilor personalități de toate tipurile și din toate timpurile. Inventatorul tiparului, Gutenberg, are parte de monumente în marmură, în piatră, în hârtie, vorba lui Caragiale, dar după știința mea, nu există nici măcar unul singur dedicat inventatorului alfabetului, cea mai înalt-spirituală și culturală, cea mai subtilă invenție din lume.

"Byblos a fost locuit din cele mai vechi timpuri, au fost descoperite aici locuințe neolitice și eneolitice", zice ghidul. Plictisită de prezentarea monotonă și dezlănțată a ghidului m-am îndepărtat de grup îndreptându-mă spre unul din cele nouă puțuri care au servit drept morminte regale, unde s-au făcut cele mai bogate și spectaculoase descoperiri arheologice, cel al suveranului fenician Ahiar datând din secolul

al XIII-lea î.Hr. Groapa adâncă, întunecoasă e goală, sarcofagul regal a fost dus la Beirut, la Muzeul de Arheologie. Ar fi fost interesant de văzut pentru că, pe lângă basoreliefurile ce-l împodobesc, o bandă inscripționată în piatră înconjură sarcofagul, așa că a trebuit să mă mulțumesc cu imaginea celui alt sarcofag regal, rămas la fața locului, dezarmant de simplu și totuși impunător. Asta-i altă problemă iritantă, de fiecare dată piesele arheologice descoperite într-un loc, se află în cu totul altă parte. E ca și cum așezat la masă ai afla că nu se servește decât supă...

Atât cât se poate vedea la Byblos - care nu are sorți de izbândă să fie povestit decât prin imagini, cuvântul se străduie, dar iute se poticnește -, a fost dezgropat datorită arheologului francez Maurice Dunand, care pentru asta și-a lăsat aici cea mai mare halcă din viață. 50 de ani a stat aplecat asupra haosului de ruine încercând să pună în ordine puzzle-lul de piatră și să-i restituie logica pierdută. Pentru că la Byblos totul e amestecat, intricat, suprapus, timpii și civilizațiile, templele feniciene cu construcții romane, mozaicuri și coloane cu bolovănișuri fruste...

Sub soarele dimineții valurile mângâie ușor limba de nisip a vechiului port ce adăpostește ambarcuniile pescărești. La trecerea valului, micile vase tresaltă ușor precum o pisică leneșă trezită din somn sub dezmierdări. Pe măsură ce lumina se intensifică și cerul e tot mai albastru, chiparoșii și pinii par din ce în ce mai întunecați. Doar leandrii înfloriți se colorează tot mai intens. Albastră și îndepărtată, la orizont, Mediterana pare să se unească cu cerul ca o pânză de fundal cinematografic pe care se decupează în prim-plan peisajul cu coloane, cu frânturi de zid, pini și chiparoși, ceea ce a fost odinioară anticul Byblos.

În autocar și direcția Al-Arz, rezervația de cedri. Dar până acolo mai sunt destule de văzut.

**Folosirea
"bublos"-ului,
adică a
papirusului ca
suport de scris
în Orient în
prima parte a
întâiului
mileniu după
Hristos,
când s-au scris
Cărțile Sfinte
le-a transferat
acelora, prin
filiera
grecească,
"biblion"
denumirea:
BIBLIE...**

la pas

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Resacralizarea lumii prin teatru

Fără secrete. Gânduri despre actorie și teatru, cartea marelui regizor englez Peter Brook publicată recent la editura Nemira (București, 2012) în traducerea Monicăi Andronescu, cu o prefață extrem de comprehensivă semnată de unul dintre cei mai celebri discipoli ai săi, regizorul român Andrei Șerban, conține o densitate de idei și formulări scilicet caracteristică numai autorilor care au într-adevăr ceva important de transmis. În cele trei texte, inițial conferințe, intitulate: *Viclenia plictisului*, *Peștișorul de aur*, *Fără secrete*, autorul realizează o adevărată filosofie a teatrului și a artei în general, fără a recurge însă la speculație abstractă ci, în bună tradiție anglo-saxonă, pe baza experienței. Nu este așadar vorba de o construcție sistematică, aridă și adesea fără viață, ci de expunerea fragmentară și totuși de o maximă coerență a unei concepții centrate în jurul întrebării: cum trebuie înțeleasă și practică arta teatrală pentru a fi o concentrare de viață și energie imposibil de înlocuit cu altceva?

Un răspuns general, nunațat de o multitudine de expresii inspirate, unele veritabile aforisme prin forța de impact deopotrivă mental și emoțional, este că teatrul poate și trebuie să regăsească funcția sacră pe care a avut-o în Antichitatea greacă. Cred că intenția cea mai profundă a lui Peter Brook este de a revrăji, a resacraliza lumea prin teatru. Pe urmele lui

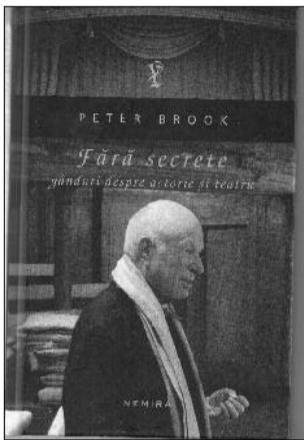
Micrea Eliade, el schițează o ontologie a sacrului, conceput ca o zonă de invizibil ce înconjoară toate lucrurile și pe care spectacolul teatral are menirea să-l transpună în vizibil. Dinspre aceste câmpuri energetice nevăzute, manifestate în tăcere, nu prin cuvinte, primim impulsuri spre "calitate" adică spre idei, spre forme adecvate captării bogăției inepuizabile a vieții, în esență lipsită de formă. În această tensiune dintre viața ca energie informă, venind dinspre invizibil și lumea formelor vizibile, supuse timpului și deci trecătoare se pun marile întrebări ale omului, la intersecția cărora se naște teatrul.

Între formă și viață există o permanentă contradicție pe care regizorul (artistul) și actorul mare trebuie să o mențină clipă de clipă. "E ceva aproape supraomnesc, spune Brook, să poți să păstrezi în permanență interesul viu, să găsești doza de originalitate, noutate și intensitate de care are nevoie fiecare secundă. De-asta în teatru, spre deosebire de alte forme de artă, există atât de puține capodopere". În teatru, nici o formă, oricât de măreață nu trebuie acceptată ca de la sine înțeteasă, ci totul trebuie mereu recreat pentru a potența la maximum viața, a transmite celorlalți sens, introducându-i prin arta detaliului în inima misterului și ferindu-i astfel de plictisul ucigător ce pânzește orice convenție; căci teatrul este, dacă nu o cale spirituală, atunci un însoțitor al drumului spiritual și "există pentru a permite

priviri de-o clipă în lumea invizibilă întretesută în lumea noastră de zi cu zi, pe care simțurile noastre o ignoră de obicei".

Fără a neglija aspectele tehnice ale spectacolului, dimpotrivă, ultimul text, *Fără secrete*, discută despre ele cu franchețe, Peter Brook le plasează în lumina unei concepții indiscutabil de factură metafizică întrucât are o miză ce vizează posibilitățile noastre de a străpunge limitele relativului. Teatrul poate îndeplini o funcție metafizică și a făcut-o în momentele sale mari, precum sunt tragedia greacă sau piesele lui Shakespeare. Referitor la marele dramaturg englez admirația lui Peter Brook este totală, el fiind de fapt modelul viziunii sale filosofice și regizorale: "În esență teatrul lui este unul religios, aduce lumea spirituală, invizibilă în planul celei concrete, al actelor și formelor vizibile și recognoscibile. Shakespeare nu face nici o concesie la nici unul dintre capetele scalei umane. Teatrul lui nici nu vulgarizează spiritualul ca să-l facă mai ușor de asimilat de către omul obișnuit, nici nu dă la o parte mizeria, violența, urâtul, absurdul și comicul existenței umane[...] Teatrul este un mecanism cu care poți urca sau coborî pe scala sensurilor".

Și, aș adăuga, o dovadă că absolutul nu este un concept abstract, ci viață din belșug.

Florian Silișteanu

Din cana cu pasări despre distanța mea de om rotitor

Iubitei mele actrița Mirela Dinu

a venit la mine o pasăre și mi-a spus să merg după ea

- cum de vorbești pasăre în distanța aceasta a omului cum de pricepi ?

- nu vorbesc ci numai adun din semințele Domnului și le potrivesc rotitoare din loc în loc ca să se poată număra oamenii- a răspuns pasărea în timp ce mergeam după ea ea pasărea care zbura înaintea mea la doi pași

- auzi pasăre spune-mi te rog de unde vii de unde mă cunoști și cum de ai știut că sunt viu?

- de unde vin eu ai plecat tu iar de cunoscut te-am cunoscut când erai mort - spuse din nou pasărea dând din aripi fără să se audă

- măi pasăre dintre toate distanțele de pe la noi cea mai frumoasă este lumina iar dintre toate dealurile de pe aici cel mai lin este un măr când înflorește și dintre toate absențele pământului cea mai dureroasă este femeia

(dar pasărea tăcea de parcă muțenia lumii se agățase de pliscul ei. tăcea și zbura mai departe

- pasăre de ești cum spui de la Domnul spune-mi ce este iubirea în ce se măsoară timpul acolo ce se cumpără și ce se vinde ce se înalță și cum se ridică...

- nu există timp ci numai oglinda unei vedenii nimic nu se cumpără nimic de vândut iar de înălțat niciodată ce a mai fost ridicat. Vrei să știi ce este iubirea? mă întrebă pasărea oprind din zbor vrei să știi ce este iubirea strigă pasărea înfoid tu tu vrei să știi ce este iubirea începu să țipe ea pasărea tu tu vrei tu să știi ce este iubirea urla pasărea cât putea tuuuuuuuu tu vrei să știi ce este iubirea... tu.... care ești... aripa mea?

Cabala bigoților pe Dâmbovița și pe Sena

Ce n-a văzut decât Parisul

17 februarie 1673. Excomunicatul Jean Baptiste Poquelin muri, ca "Moliere în scenă". Arhiepiscopul Parisului îi refuză înmormântarea în cimitir. Cu complicitatea regelui fu dus noaptea, pe furiș, spre locul de veci, ca să fie îngropat mai adânc de șase stânjeni, fără preot și ceremonial. Dar o mulțime tot mai agitată, apărută ca din pământ, inunda strada, bara convoiul și căuta să răstoarne mortul din sicriu, care nu era altcineva decât marele actor de comedie, regizor și autor: MOLIERE.

4 ianuarie 2013. Moartea anunțată a unei cunoscute personalități din București: regizor, actor, cascador, scenarist. Mulțime înfuriată în drumul spre crematoriu. Pregătită să oprească convoiul mortuar. Vociferează, strigă, amenință, ca la miting: tânăra soție este hulită, hărțuită, chiar amenințată cu moartea. Mortul, în pericol să fie aruncat din sicriu. Este vorba de Sergiu Nicolaescu... Vina lor? A lui, a lui Moliere? Și unul și altul s-au aflat în conflict cu biserica. Mai exact cu clerul. Cu bigoții și cu devoții. Moliere scrisese și jucase comedii năucitoare "Tartuffe", "Dom Juan". Dar și "Avarul", "Mizantropul", "Bolnavul închipuit", "Femeile savante", "Doctor fără voie". Sergiu Nicolaescu nu a turnat filme în care să atace instituția bisericii. Dar nici nu s-a pus în slujba clerului. Și clerul nu l-a iertat. Dar afurisenia definitivă, așa, neoficială, s-a întemeiat pe faptul că răposatul a ales incinerarea în loc de a se oferi viermilor pământului. Un alt cap de acuzare împotriva lui Moliere era că devenise un "geniu captiv". Într-adevăr căutase și s-a servit de protecția regelui. Dar acesta era sistemul pe când suveranul declara: "Statul sunt eu!". A făcut concesii și dramaturgul, ca mulți alții.

Filmele lui Sergiu Nicolaescu "Mihai Viteazul", "Dacia", "Columna", dădeau apă la moartea cultului personalității dictatorului!. Nu se poate contesta! Dar erau, în primul rând, opere istorice, patriotice și necesare acestui moment. Prizonier în sistem? Agitator politic? Activist convins? Rămâne de aflat dacă da și în ce măsură. Dar să nu uităm că a ieșit la televiziune când puterea nu era încă luată de

revoluție ca să declare: "Nu suntem derbedei!...". Însă, pentru că toate acestea nu erau destule ca să-l răpună, i-au pus în cărcă povestea aventurilor imorale. Nimic nou. Moliere fusese acuzat că i-a furat lui Racine, pe frumoasa Du Parc, efemera trecere prin idile cu micuța Baron, că a coabitat cu actrița talentată dar cu legături deșuchate Armande Bejart, ca, mai târziu, să se căsătorească chiar cu sora sau cu fiica ei Madleine Bejart și altele nenumărate. Aventurile lui Sergiu, dacă au fost, s-au consumat în tăcere. Și de-a fost așa, n-a făcut altceva decât să satisfacă oferte. Nu au existat reclamații, sesizări, procese cu hărțuiri sau să solicite careva despăgubiri. Spre deosebire de Moliere, care părea că este făcut să facă lumea să râdă (spânatic, un cap mare pe un gât subțire, trup mătăhălos), Sergiu părea, cum se spune, un "bărbat bine". Vitalist, viguros, irezistibil... Dar și-a luat libertatea să-și caute fericirea în artă. Unde nu evita să se pună în evidență. Poate chiar prea mult. Dar tot atât de adevărat este că a dat ocazia să se afirme pe ecranul de cinematografie, pe toți actorii noștri mari. Ba unii chiar au ucenic sub bagheta lui, adunați de prin provincie sau neprofesioniști. Ilarion Ciobanu sau Ileana Popovici, de pildă, n-ar rezista ca artiști fără filmele lui Nicolaescu.

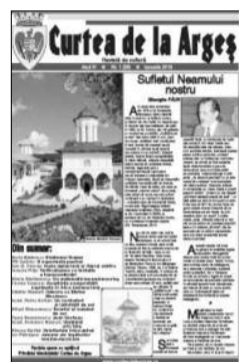
Personaj complex. Poți să-l privești dintr-o parte sau din alta. De sus sau de jos. Cel mai corect de jur împrejur. Sumă de lucruri bune și nebune. Bune -rele, toate rămân în cârticica vremii. Iar Sergiu Nicolaescu nu va putea să fie scos din cronică cinematografiei românești.

M.I.

„Curtea de la Argeș”

În urmă cu douăzeci și cinci de luni (decembrie 2010), s-a născut la Curtea de Argeș o revistă cu apariție lunară. Având un mănunchi de valoroși colaboratori, revista apare lună de lună cu mare regularitate. Formatul acestei publicații este cu totul atrăgător. Revista este frumoasă și echilibrată ilustrată cu imagini de vechi și însemnate edificii argeșene, dar și cu fotografiile ale colaboratorilor.

„Curtea de la Argeș”, căci așa a fost botezată de către părintele său, distinsul cărturar Gheorghe Păun, membru titular al Academiei Române, valoros specialist în informatică, autor al unui mare număr de cărți, dintre care unele în colaborare cu alți învățați români sau străini. Gheorghe Păun (n. 6 decembrie 1950 la Cicănești, jud. Argeș) este cercetător la Institutul de Matematică al Academiei Române din 1994. Pe lângă lucrări de informatică, domnia sa este și autor al unor cărți de proză și poezie, între care **Teama de toamnă**, volum elogios apreciat de presa argeșeană și românească.

A înființat, la Curtea de Argeș, unde domiciliază, **Clubul iubitorilor de cultură**, cu întâlniri lunare și cu un anuar intitulat **Cronică**, în care sunt prezentate activitățile de peste an.

Gheorghe Păun „Este membru al Societății Americane de matematică, al Societății Române de Matematică, al Societății Române de Informatică, al Consiliului de Conducere al Asociației Europene de Informatică Teoretică, al Academiei Internaționale de Informatică de pe lângă ONU, Filiala Chișinău, al Uniunii Scriitorilor din România, conducător de doctorat în specialitatea Teoria limbajelor formale, membru referent în comisii de doctorat și de promovare universitară în România, Ungaria, Slovacia, Republica Moldova, Finlanda, Austria, Spania, Noua Zeelandă, Olanda...” (Marian Stoica, Margareta M. Onofrei, **Dictionar biobibliografic: scriitori, publiciști, folcloriști ai Argeșului: (de la Neagoe Basarab până azi)**, Pitești, Argeș Press, 2010, p. 194).

Revista „Curtea de la Argeș” este la zi cu marile evenimente culturale. Mihai Eminescu este o prezență permanentă, ca și unele citate bine alese din celebra scriere a voivodului Neagoe Basarab.

Cu apariție lunară, „Curtea de la Argeș” a ajuns la numărul 25.

Felicitări frumoase și importante publicații, felicitări principalului ei dirigiuitor și părinte, felicitări tuturor celor care fac să apară în fosta cetate a Basarabilor o publicație demnă de toate laudele. Felicitări Primăriei Municipiului Curtea de Argeș care a găsit și găsește fonduri pentru finanțarea unei astfel de reviste.

Spectacol Eminescu organizat de Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului

Duminică, 13 ianuarie, Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului a organizat la Teatrul „Alexandru Davila” din Pitești un spectacol dedicat aniversării lui Eminescu. Spre deosebire de alte manifestări eminesciene, convenționale, „tradiționale” și neschimbate din anii socialismului, de data aceasta spectacolul s-a desfășurat cu totul atipic. Moderator-prezentator a fost însuși ÎPS Calinic, Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului, care a prezentat între două cântece, între două recitaluri poetice, viața și opera poetului, și a făcut-o nu ca de la catedră, ci într-un mod vioi, de povestitor moldovean și de adevărat cărturar, cunosător profund al lui Eminescu, relevând lucruri mai puțin știute despre poet, ba comentând scrisori și articole de presa vremii, amănunte semnificative din biografie, unele chiar anecdotice. Ierarhul ortodox a trasat pe nesimțite un fir roșu prin viața poetului, insistând pe o latură mai puțin cunoscută a biografiei acestuia – aceea de cunosător și de preamăritor al Bisericii. Eminescu avea câteva mătuși călugărițe care-l „puneau la muncă” atunci când le vizita, copiind Evangheliul sau cântând

în strană. A recitat poeme memorabile – interactiv uneori, împreună cu sala! - actorul Eusebiu Ștefănescu, iar în final și actrița Manuela Goleșcu. A cântat, pe versuri de Eminescu, grupul vocal Brevis al Arhiepiscopiei, grup format din absolvenți de teologie, grup care a lansat, în

premieră, un album cu aceste cântece și altele pe versuri eminesciene care pot fi ascultate pe iPhone și pe iPad.

Cam așa trebuie aniversat Eminescu, fără fasoane, fără limbă de lemn, fără promovarea acelorași și acelorași versuri tocite de recitări stereotipe! (A. O.)

Dintre sute de reviste

■ În *Caiete Silvane*, nr. 12(95)/decembrie 2012, Gabriel Dragnea publică un interviu cu criticul literar Mircea Martin care identifică simplu și direct cauzele crizei literaturii actuale, mai curând ale receptării literaturii: „... generațiile vechi au fost crescute în cultul cărții. Generațiile noi fac din, n-aș zice dispreț, din indiferența față de carte un titlu dacă nu de glorie, măcar de specificitate. Pare a fi orgoliul celor mai tineri dintre noi să nu citească, să navigheze doar pe internet. Preferă să se mulțumească doar cu ceea ce oferă acest tip de instrument. E un fel de ignoranță. N-aș spune că este chiar ignoranță, pentru că tinerii aceștia știu foarte multe lucruri pe care noi, cei mai vârstnici, nu le știm. Dar ei le află pe aceste căi. A spune că ei sunt ignoranți, în comparație cu noi, înseamnă a nega uriașul progres tehnologic care s-a produs între timp și la care ei sunt racordați. În vreme ce noi am pierdut pasul. Ideal ar fi, totuși, ca acești tineri să înțeleagă cât de importantă este cartea. Că informația pe care o dă cartea e de neînlocuit...”

■ Pe aceeași temă de mai sus, nuantează și criticul Theodor Codreanu interviu de Angela Baci în *Oglinda literară*, nr. 132/decembrie 2012: „Nu cred că există o luptă între carte și calculator. Cine nu iubește cartea pe suport de hârtie n-o va iubi nici pe suport electronic. Dimpotrivă, computerul este un instrument rapid și eficient în munca scriitorului. Apariția calculatorului are o importanță similară cu invenția tiparului. Tiparul a înzecit și a însutit forța literaturii, luând locul manuscriselor, istovitoarelor munci a copiștilor. Acum, calculatorul sporește în progresie geometrică răspândirea literaturii și informației, în genere. Nu e nimic rău

în asta. Dar, ca în orice alt domeniu, apar, fatalmente, și efectele perverse. Caragiale arăta că tiparul, dincolo de beneficii, a dat frâu liber grafomaniei, adică subliteraturii. Să nu ne mire că internetul a devenit și un vast câmp de manifestare a tuturor scursurilor vorbărețe de pe mapamond”.

■ La împlinirea vârstei de 60 de ani, poetul Mircea Bârsilă acordă un interviu colegului său de generație Marian Drăghici, în *Viața Românească*, nr. 11-12/2012. Răspunzând la o întrebare privind viziunea poeziei sale, Bârsilă răspunde: „Viziunea de care vorbești, viziunea poeziei lumii, aș zice eu, s-a înfiripat odată cu deschiderea sufletului, în copilărie, spre frumusețea și misterul lumii, dar și spre dualitatea ei, ce constă în amestecul de bine și rău, de urât și frumos, de rațional și „irațional”. Poezia lumii se îngână cu negația sa. Din păcate, cum bine știi, prospețimea din copilărie și din adolescență, în ceea ce privește receptarea „directă” a lumii se tocește odată cu trecerea anilor. Gaston Bachelard spunea că abia la bătrânețe, când începem să coborâm spre apus, vom reuși să reintegrăm în viața noastră propria copilărie! Ce bine ar fi să fie așa. Ar fi ca și cum apa din pocăluri s-ar preface, la fel ca la Nunta de la Cana, în vin! Într-un „dialog”, Platon, cel care a vorbit primul despre inversarea polilor pământului, scria despre vremurile în care oamenii din timpul intrării Universului într-o mișcare ciclică retrogradă deveneau tot mai tineri, zi și noapte, până ajungeau, și la trup, și la suflet, la starea de nou-născut! Nu mai apuc eu acele viitoare vremuri”.

CAP LIMPEDE

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe

colaboratorii noștri că *Argeș* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

Număr ilustrat cu mozaicuri de la Apameea.

Revista ARGES poate fi procurată și prin comandă directă la sediul, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.
IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat postal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068. e-mail: revista_arges@yahoo.com.
Revista de cultură *Argeș* poate fi procurată în București de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGES

- Revistă lunară de cultură
- Apare sub egida Consiliului Local, a Primăriei Pitești și a Uniunii Scriitorilor din România
- Editată de Centrul Cultural Pitești
- Membră ARIEL

Senior editor: **IPS CALINIC**
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ
Secretar de redacție:
SIMONA FUSARU (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista ARGES răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.
Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

actualitate